

Hårete ark

redder norske manuskripter

TEKST: INGJERD SKREDE FOTO: ANNE TOVE ØRKE

Det er noe kjent ved konserveringsatelieret på Nasjonalbiblioteket. Med en gang døren går igjen bak deg, og sansene fylles av den tørre, rene stillheten, er det som du har vært her før. Ja, ikke noe mystisk og sjette sans-aktig, men noe helt konkret. Et minne som vipper forsiktig frem, snus og vendes varsomt så det ikke skal smuldre, årevis med støvlag blåses av, vage lyder øker i styrke, et stolben mot linoleum, farger og konturer trer sakte frem som bilder i et mørkerom. Musefletter og garnnøster, kullstift og skolelim, lukten av kritt og papir. Jo da, minnet har noen rifter, men er allikevel ganske tydelig og gjenkjennelig. Det er tegnesalen, formingsrommet, håndarbeidssalen fra barneskolen.

Allikevel er det kvantesprang fra min barndoms formingsrom til konserveringsatelier i Nasjonalbiblioteket. Her behandles landets viktigste skriftlige kulturskatter på papir. Her reddes uleselige manuskripter og fillete kart til forskernes store glede, og mange slags dokumenter gjøres presentable for utstillinger.

Langs den ene veggen løper rekke på rekke, rad på rad med brede, lave skuffer.

Nina Hesselberg-Wang trekker ut en av dem. En bunke med lysegule ark opptar hele plassen i skuffen. – Se på dette, hun peker mot papirets ytterkant. – Ser du disse hårene her? Det er dette som kjennetegner det japanske papiret. Disse lange fibre. Denne egenskapen gjør papiret smidig og sterkt, og på den måten velegnet til bruk i konserveringsarbeid. Men, se her. Nina trekker ut en annen skuff og legger et småspettet ark mellom

oss. – Ser du det? Jeg rister på hodet, og papirkonservatoren setter en kritisk pekefinger på en av de rustbrune spettene.

– Dette er urenheter. Det kan være av metaller, eller mikroorganismer. Og det kan vi jo ikke påføre vårt materiale. Dette må vi derfor bare kaste. Og det er kostbare ting. Ett ark kan koste flere hundre kroner.

Hesselberg-Wang vet hvor hun kan finne godt papir. Våren 2009 var hun og fjorten andre papirkonservatorer fra fire verdensdeler, i Japan for å lære om papirproduksjon, anvendelse og for å møte produsentene.

– Du vet, de har jobbet med papir til mange formål, og laget papir med rett styrke og riktig smidighet. Papirproduksjonen i Japan er enorm, det vi så på var først og fremst papir til kunst og konservering. Men tradisjonelt har papiret mange bruksområder. I Japan sov vi i hus med vegger og dører av papir. Det gir en helt nødvendig respekt for materialet når det brukes på denne måten. Man skal aldri ta på selve papiret, og det er helt forbudt å ikke bruke dørhåndtaket. Og de lager sko og klær, til og med regntøy, av papir. Da er det impregnert, og noen ganger lakkert. Japanerne er jo kjent for lakkarbeidene sine og man forestiller seg kanskje at disse er utført på tre, men det er de ikke alltid, ofte er disse også laget av papir.

Vi setter oss ved ett av de høye bordene på atelieret. Papir, et gammelt kart og verktøy jeg ikke kjenner navnet på ligger et stykke inne på bordet.

– Veldig mange av de teknikkene vi bruker i

NINA HESSELBERG-WANG, bok- og papirkonservator i Nasjonalbiblioteket

dag er utviklet av japanerne. Verktøyet også. Men vi bruker det på en annen måte, fordi vårt papir er annerledes og produsert på en annen måte. I Vesten går papirmassen, eller pulpen som det heter, gjennom en prosess som kutter og skjærer trefibrene korte. Japanernes pulp blir ikke kuttet, men slått, slik at trefibrene separeres, men beholder lengden. Dette binder for eksempel en rift bedre, og mindre synlig sammen.

Det var fabelaktig å få være med på hele fremstillingsprosessen. Først var vi i skogen og høstet Mitsumata og Kozo som er de to viktigste fiberråstoffene ved siden av Gampi. Vi fikk utlevert noen skumle sigdformede kniver som vi måtte dra mot oss. Nina ler, og viser med en imaginær kniv hvordan plantene kuttes. – Etter å ha høstet plantene, buntet vi dem sammen og dro til et nydelig laftet tømmerhus med et eget dampkammer. Etter

damping og barkflekking ble den hvite innerbarken kokt med pottaske. Neste dag var pulpen klar, og vi fikk lage selve papiret. Alle papir skal ha tre lag uansett tykkelse. Jeg produserte omtrent tretti ark den dagen. Noen syltynne, andre tykkere, forteller hun entusiastisk.

– Det å faktisk få være med på hele denne prosessen gir meg som papirkonservator masse nyttig kunnskap om materialets beskaffenhet, og bruksområder. Det er viktig å vite hva japanerne bruker det til, og tradisjonen bak. Det gjør meg mer bevisst på anvendelsesområde, og får meg til å se etter mer enn papirets tykkelse og farge. Dessuten er det viktig å bli kjent med produsenter i Japan. I Nasjonalbiblioteket har vi kjøpt papir via grossist, men noen av papirmakerne kan selge direkte og det kan være interessant for oss, avslutter Hesselberg-Wang, og legger et hårete ark tilbake i skuffen.

Long Haired Paper Saves Norwegian Manuscripts

Running along one of walls in the National Library's conservation studios is a long row of shallow, wide drawers. Paper conservator Nina Hesselberg-Wang pulls one out. A stack of creamy-yellow sheets takes the entire width of the draw. "Look at this," she points at the edges of the paper. "Can you see these hairs? This is what characterises the Japanese paper. These long fibres. This is what makes the paper so flexible and strong, and for that reason well suited to conservation work." Hesselberg-Wang knows where she can find good quality paper. Earlier this year she went to Japan to learn about paper production, its uses and to meet its producers. Paper production in Japan is enormous, and traditionally it has many uses, including in building materials, shoes and clothes.

"Very many of the techniques we use today were developed by the Japanese. The tools too. But we use them in a

different way because our paper is differently made and has other characteristics. In the West the paper pulp goes through a process which cuts the fibres shorter. The Japanese beat their pulp so that the wood fibres are separated but keep their length. This is better for instance in mending tears less visibly and gives greater strength. "

"Being witness to the whole paper making process gives me as a paper conservator lots of useful information about the properties of the material and its potential uses. It is important to know how the Japanese use it and its traditions. It makes me aware of different uses and makes me look at more than the thickness and colour of the paper. Besides, it is important to get to know some of the producers in Japan. At the National Library we have been buying through a retailer, but some of the papermakers can sell directly, and that may be of interest to us," Hesselberg-Wang concludes.